

Az Állattani Szakosztály ülései (2020. szeptember 20. – 2022. október 5.)

TÓTH BALÁZS*

Magyar Természettudományi Múzeum Állattára, 1088 Budapest, Baross utca 13.

* E-mail: toth.balazs@nhmus.hu

Az előadásokról videófelvetelek készülnek, amelyek szerkesztés után felkerülnek a Szakosztály nyilvános YouTube-csatornájára. Ennek megfelelően a levezető elnök minden előadóülés elején bejelenti, hogy az előadások a továbbiakban videokamerával rögzítésre kerülnek, és a felvételeken történő megjelenést a hallgatóság tagjai az ülésen történő további részvétellel vállalják. A felvételek rögzítését, szerkesztését és feltöltését SULYÁN PÉTER végzi, akinek ezúton is köszönetemet fejezem ki, mert munkájával nagymértékben megkönnyítette jelen összefoglaló elkészítését.

Köszönettel tartozunk a Magyar Természettudományi Múzeumnak, amiért előadóüléseink új helyszínét, a Semsey Andor előadótermet 2020-tól térítésmentesen a Magyar Biológiai Társaság rendelkezésére bocsátja, és biztosítja az előadóülések megtartásához szükséges technikai hátteret.

1055. előadóülés, 2020. szeptember 20-án

A Covid-19 világvármány kitörése miatt 2020 tavaszán februárt követően az Állattani Szakosztály nem szervezett előadóülést, ősszel viszont a vármány csillapodásával személyes jelenléttel megtarthattuk, a Magyar Rovartani Társaság 882. előadóülésével közösen. A Társaság elnöke, HALTRICH ATTILA vezette le az ülést.

1. SOLTÉSZ ZOLTÁN, PEREGOVITS LÁSZLÓ, TÖRÖK EDINA, BOZÓ CSABA, SZAPPANOS ALBERT: *In memoriam PAPP LÁSZLÓ*.

Az előadás anyaga az *Állattani Közlemények* 106(1–2). kötetében olvasható.

2. Könyvismertető: *Három könyv, három összefoglalás* (VARGA ZOLTÁN: *Biogeográfia – az élet földrajza*; VARGA ZOLTÁN, RÓZSA LAJOS, PAPP LÁSZLÓ, PEREGOVITS LÁSZLÓ: *Zootaxonómia – Az állatvilág sokfélesége*; RÓZSA LAJOS: *A típuspéldány elrablása és más rettenő bűncselekmények a Természettudományi Múzeumban*).

Az előadást PEREGOVITS LÁSZLÓ tartotta. Videófelveletet vetített, melyben RÓZSA LAJOS bemutatta „*A típuspéldány elrablása...*” című művét. Ez egy mesekönyv, amelynek célja az ismeretterjesztés, másrészt felhívja a figyelmet a muzeológusok, taxonómusok munkájára, amelynek társadalmi elismertsége nem megfelelő. A múzeumi szakemberek nemcsak nevüket, de arcukat is adták a könyvhöz; a kiváló grafikákon felismerhetők. A szerző éveken át házalt a kézírral mesekönyvkiadóknál, sikertelenül; végül az Ökológiai Kutatóközpont adta

ki. PEREGOVITS LÁSZLÓ ezután VARGA ZOLTÁN életföldrajzi könyvét mutatta be. Hosszú ideig nem született biogeográfiai témájú könyv magyar szerző tollából, a hazánkban megjelent művek idegen nyelvű munkák fordításai voltak. A genetika eredményei az életföldrajz tudományára is frissítően hatottak, de ezt az új szemléletet eddig egy könyv sem tartalmazta. VARGA ZOLTÁN könyvének angol nyelvű változata is hiánypótló lenne. A könyv egyszerre szakkönyv és tankönyv is. A másik, a zootaxonómiai témájú könyv az 1997-ben megjelent egyetemi jegyzeten alapszik. A műben sokféle stílus találkozik, mert 29 szerzője van, és mert nem lett pontosan meghatározva a célközönség. Azzal azonban mindenki egyetértett, hogy nem a fajok meghatározására, hanem a sokféleség bemutatására kell helyezni a hangsúlyt a könyv írásakor. A mű használatát nagyban segíti a kb. 10 000 tételt tartalmazó névmutató, amely újdonság az egyetemi jegyzethez képest. Nem tankönyvként, inkább kézikönyvként érdemes használni.

3. VARGA ZOLTÁN: *Az európai magashegységek életföldrajza lepkész szemmel.*

Szerző előadását PAPP LÁSZLÓRÓL szóló személyes megemlékezéssel kezdte. Kezdő kutatóként ösztöndíjat nyert el Bécsbe, ahol kedvet kapott a Balkán tanulmányozásához. Kutatásai során felismerte, hogy a Kárpát-medencében eltérések láthatók a zonalitáshoz képest. A zonalitást a növénytakaró és a hozzá kötődő rovarcsoportok mutatják. A Kárpátokhoz képest a Balkánon kétféle több típusú zonáció található. A kárpáti típusú zonáció déli határa a Balkánon az Adamović-vonalnál húzódik. A hegységek túlevelű erdeiben megjelennek az északi túlevelű erdők (boreo-montán) fajai. Az erdőhatár felett tundra emlékeztető társulások jelennek meg (arkto-alpin fajokkal). Az alpin fajok egy része a balkáni magashegységekben, más része a Kárpátok legmagasabb régióiban terjedt el. Az üde szubalpin-alpin gyepek lepkéffajai közül van olyan (pl. az *Erebia manto* szerezcsenlepke), amely a Kárpátokban többfelé elterjedt, de erősen tagoltan: az Északi-Kárpátok állományai az alpesiekhez állnak közel, míg a Déli-Kárpátokban endemikus alfaja honos. Más fajok nyugat- és kelet-balkáni alfajokra tagolódnak. Az *Erebia melas* szerezcsenlepke a Balkánon jóval magasabb zónában honos, mint a Kárpátokban; előbbi területen egészen fekete, míg északabbra vörös foltok jelennek meg rajta (ez az ősi típusú mintázat). Egyes balkáni fajoknak nem él rokona a Kárpátokban, csak az Alpok tengerparti vonulatain és a Pireneusokban. Az Adamović-vonaltól délre száraz nyarú magashegységeket találunk, ahol az alapkőzet fizikai aprózódást szenved, a növénytakaró foltokra szakadt. Itt a xeromontán fajok élnek. Közeli rokonaik a Kárpát-medencében a középhegységek dolomit-sziklagyepeiben honosak.

4. MURÁNYI DÁVID: *A Balkán álkérész (Plecoptera) faunájának állatföldrajzi jellemzése.*

Az álkérészek között nincs nagyon széles elterjedésű faj; egy sem hatol át faunabirodalmak határán. A Balkán álkérészfaunájának feltárása már a XIX. század közepén elkezdődött, nagyobb lendületet a II. világháború előtt vett, majd utána a vasfüggöny által elválasztva folytatódott (előfordult, hogy nyugati és keleti kutatók párhuzamosan írták le ugyanazt a fajt). Ma kb. 200 fajt ismerünk a Balkánról, további 100 felfedezése várható. A fajok kétötöde fordul elő távolabb is a Balkántól, a fennmaradó rész endemizmusokból, alpesi-balkáni, kárpát-balkáni és anatóliai-balkáni fajokból áll. Az endemikus fajok moesia, illír vagy attikai centrumba sorolhatók. Az utóbbi a görög szigetvilágra is kiterjed. Diverzitási forró pontok találhatók az Albán-Alpokban, Epiruszban, Délkelet-Macedóniában. A tározók építése, az erdőirtás, a forrásfoglalások egyaránt jelentős természetvédelmi problémát jelentenek az élővilág számára.

Az előadó az előadása után felhívta a hallgatóság figyelmét, hogy Szegeden és Egerben is készült nemrég zootaxonómia egyetemi jegyzet.

5. SZATMÁRI LAJOS, KOSZTOLÁNYI ANDRÁS, LACZKÓ LEVENTE, RÁCZ RITA, VARGA ZOLTÁN, BARTA ZOLTÁN, SRAMKÓ GÁBOR: *A nagyfejű csajkó (Lethrus apterus (LAXMANN, 1770), Geotrupidae, Coleoptera) evolúciós története.*

Az előadást SZATMÁRI LAJOS tartotta, aki röviden megemlékezett PAPP LÁSZLÓRÓL. A Debreceni Egyetemen számos kutatás foglalkozik a nagyfejű csajkóval. A *Lethrus* genus fajgazdag, folyamatosan írnak le új fajokat, főleg Közép-Ázsiából, ugyanakkor a Balkán-félsziget déli részén is előfordul 11 faj. Röpképtelenek. A nagyfejű csajkó ezektől északabbra honos. Az utódgondozásra nagy energiát fordít. A szerzők filogenetikai vizsgálatot végeztek – egy kivétellel – az összes európai fajon. Az európai fajok monofiletikus, az ázsiaiaktól jól elkülönülő egységet alkotnak. Ezen belül két leszármazási vonal létezik, és a morfológiai alapon leírt fajokat a molekuláris eredmények is támogatják. A nagyfejű csajkó filogeográfiai vizsgálatának eredményei szerint a keleti területen szétterjedés figyelhető meg. Négy haplotípus-csoport különíthető el, melyek közül a magyarországi a leginkább egységes. A populációk genetikai és földrajzi távolsága erősen korrelál. A magyarországi populációkon belül három csoport különül el. Leginkább a kelet–nyugati irányú szétterjedés valószínűsíthető. A hazai populációk kiemelt természetvédelmi jelentőséggel bírnak. Az előadás után PEREGOVITS LÁSZLÓ arról érdeklődött, hogy a csajkók mennyire bírják ki az elárasztást. Előadó szerint nem bírják. PEREGOVITS LÁSZLÓ: Kísérleti eredmények alapján mondják ezt? SZATMÁRI LAJOS: Ő nem vesz részt az ilyen irányú kutatásokban, de kollégái ezt közölték. Az imágók képesek áttelelni a talajban. PEREGOVITS LÁSZLÓ: Hasonló életmódúak a gyalogcincérek, amelyek viszont jól bírják az árasztást; sok más rovar is nehéz vízbe fojtani. SZATMÁRI LAJOS: A csajkók hiányzanak a folyók ártereiről. PEREGOVITS LÁSZLÓ: Ott inkább a hordalék okoz gondot. SZATMÁRI LAJOS: Nem biztos, ugyanis a csajkók akár 1 m mélységbe is képesek leásni. PEREGOVITS LÁSZLÓ: Mivel magyarázható, hogy a Fekete-tengertől északra igen homogén a genetikai állomány? SZATMÁRI LAJOS: Ott mindenhol a *L. apterus* honos, nem tagolódik fajokra, és az egyedek genetikai szempontból közel állnak egymáshoz. A Kárpát-medencében van a faj egyik refúgium-területe.

1056. előadóülés, 2021. december 21-én

A Covid-19 világjárvány újabb hullámai miatt 2021-ben csak egyetlen előadóülésre került sor, amely az online térben zajlott, és amelyet a Magyar Rovartani Társaság 883. előadóülésével közösen, NAGY BARNABÁS emlékének szenteltünk. Levezető elnöke ezúttal is HALTRICH ATTILA volt.

1. VARGA ZOLTÁN: *Megemlékezés a tavaly elhunyt Dr. NAGY BARNABÁSRÓL.*

A szerző nem tudott részt venni az ülésen, előadásának szövegét HALTRICH ATTILA olvasta fel. VARGA ZOLTÁN már középiskolás korában gyűjtötte az egyenesszárnnyúakat, és levelet írt NAGY BARNABÁSNAK, amelyre szívélyes választ kapott. Ettől kezdve rendszeresé vált a levelezés, majd a személyes látogatások is. Később igyekezett felhívni tudományos diákköri hallgatóinak és szakdolgozóinak figyelmét az egyenesszárnnyúak csoportjára, valamint NAGY BARNABÁS kutatásaira.

2. PUSKÁS GELLÉRT, SZÖVÉNYI GERGELY: *100 éve született NAGY BARNABÁS – egy entomológus munkássága dióhéjban.*

Az előadás anyaga az *Állattani Közlemények* 106(1–2). kötetében olvasható.

3. LÁSZLÓ MÁRK, NAGY BARNABÁS †, NAGY ANTAL, MAGOS GÁBOR, PUSKÁS GELLÉRT, RÁCZ ISTVÁN ANDRÁS, SZÖVÉNYI GERGELY: *A Mátravidék egyenesszárnýú faunájának áttekintése.*

Az előadást LÁSZLÓ MÁRK tartotta. A Mátravidék egyenesszárnýúiról 1916-ban közöltek először adatokat, de – az Északi-középhegység más tájaival ellentétben – átfogó publikáció a témáról még nem született. Korábban mezőgazdasági jelentőségű, majd természetvédelmi szempontból fontos fajokról jelentek meg közlemények. A szerzők a megjelent adatok összesítése mellett a publikálatlan adatokat is áttekintették, és azokat saját terepi gyűjtésekkel is kiegészítették. Fűhalózás és egyelés mellett hang alapján is detektáltak fajokat. Az eddig publikált mintegy 200 előfordulási adatot több mint 3400, eddig nem közölt adattal egészítették ki. Összesen 86 faj előfordulása vált ismertté, és így a Mátravidék az Északi-középhegység egyenesszárnýúakban leggazdagabb tájává vált. A hegység fekvése sokféle élőhely kialakulását tette lehetővé. A Mátra fő gerince jól feltártnak mondható, akár csak a gyöngyösi Sár-hegy. A Mátraalja még kevésbé ismert. A Mátra és a Bükk egyenesszárnýú-faunája eléggé hasonló, de a szép hegyisáska (*Arcyptera fusca*) hiányzik a Mátrából, noha élőhelyei megvannak. Néhány, emberi segítséggel terjedő faj pedig a Bükkben nincs jelen. A Mátrából 2 fokozottan védett és 9 védett egyenesszárnýúfajt ismerünk, utóbbiak közül két fajnak a legújabb adatai is több évtizedesek.

4. ERDÉLYI ARNOLD: *Orthoptera felmérés a Peszéri-erdő mikrotisztásain.*

A Peszéradaci-rétek nyújtanak otthont hazánk egyik legnagyobb magyartarszállományának. A területet már 150 éve látogatják a rovarászok, több értékes rovar utolsó hazai populációja itt élt kipusztulásáig. A területen láprétek éppúgy megtalálhatók, mint nyílt homokpusztagyepek. Kopár talajfelszínek főleg az erdőfelújítások helyszínén vannak. A szerző fűhalózással, egyeléssel gyűjtött, és akusztikus megfigyelést folytatott. Összesen 44 egyenesszárnýú fajt mutatott ki. Az egyedszám szinte mindenhol alacsony volt. A megfigyelt fajok közül 4 védett, azonban a magyar tarsza nem került elő az erdőn belüli gyepfoltokról. Eredményei szerint a vizsgált helyszínek fajkészlete jól jelzi az egyes élőhelytípusok alapvető eltéréseit. Az előadás után HALTRICH ATTILA arra kérdezett rá, hogy az éghajlatváltozás következtében megjelenhetnek-e hazánkban déli fajok. ERDÉLYI ARNOLD elmondta, hogy a déli dobolósöcske (*Meconema meridionale*) ilyen faj. Hazánkban már Peszértől északabbra is megtalálták, de az ő kutatásuk során nem került elő. PUSKÁS GELLÉRT hozzáfűzte, hogy bár vannak új jövevények Magyarországon, ezek inkább növényi anyaggal érkeztek. ERDÉLYI ARNOLD: A Börzsönyben az utóbbi években megjelentek olyan őshonos fajok, melyeket korábban nem találtak. HALTRICH ATTILA: Elcsodálkozott azon, hogy ennyire kevés terjedési esetről tudni, összehasonlítva pl. a poloskákkal.

5. SZÖVÉNYI GERGELY, LÁSZLÓ MÁRK, SOMOGYI JÚLIA: *A szép hegyisáska (Arcyptera fusca) természetvédelmi helyzete és védelmének lehetőségei Magyarországon.*

Az előadást SZÖVÉNYI GERGELY tartotta. A szép hegyisáska jellegzetes élőhelyei a hegyi rétek, melyek Európa-szerte veszélyeztetettek. Hazánkban mindet ember hozta létre és tartotta fent évről évre végzett legeltetéssel vagy kaszálással. Azonban a fenntartó kezelés visszaszorulóban van, így a hegyi rétek vagy beerdősülnek, vagy az intenzív használat miatt

degradálódnak. A szép hegyisáska hazánk egyik legnagyobb sáskafaja. Feltűnő, látványos faj, himje hangosan ciripel. Nyugat-Európától Mongóliáig, Európának inkább a déli felén honos, de sok országból kipusztult. Eredeti élőhelyei edafikus, sziklakibúvásos gyepek lehettek. A szerzők vizsgálatának célja a faj természetvédelmi kezelésének megalapozása a populációk feltérképezése és élőhelyhasználatuk megismerése által. Régi előfordulási adatát még a Budai-hegységből is ismerjük, de ma már csak a Börzsönyben, a Bükkben és az Aggteleki-karszton található. Utóbbi helyen 5, a Bükkben 2, míg a Börzsönyben mindössze 1 helyszínről ismert jelenleg. Minden vizsgált helyszínen többet tartózkodik olyan növényzetű foltokban, ahol a fű alacsonyabb és ritkább, mint ami az adott helyszínre jellemző. Kis lárvákat csak a kopár foltok közelében találtak. A terjedési képességet jelölés-visszafogással vizsgálták: kifejtett egyedek esetében 1,5–2 m átlagos napi elmozdulást figyeltek meg. A hímek mozogtak többet. Az élőhelyet átszelő keskeny műúton nem keltek át. A gyepeket fenntartó kezelés során kíméletes kaszálást kell alkalmazni, a fűavart el kell távolítani, és akár mesterségesen létre lehet hozni kopár foltokat. Fontos, hogy taposott gyeprészek is legyenek jelen. Érdeemes lenne új populációkat létrehozni. A Börzsönyben és a Bükkben elengedtek példányokat egy-egy új helyszínen, ahol azóta is jelen vannak. HALTRICH ATTILA megjegyezte, hogy Magyarországon nincsenek magasabb hegyek, nálunk ezért ritka a faj. Majd megkérdezte, hogy vajon azért volt-e régebben gyakoribb a faj, mert az ember jobban rá volt szorulva a hegyi rétek szénájára? SZÖVÉNYI GERGELY szerint pontosan ez a helyzet. Kis foltokban képes túlélni, és ha létrehoznak számára alkalmas élőhelyeket, akkor szétterjed. Viszont nemcsak nálunk csökken az állománya, hanem hegyvidéki országokban (Svájc, Szlovákia) is. HALTRICH ATTILA: Ki fog kézzel kaszálni, ha már nem kell a széna? SZÖVÉNYI GERGELY: Újabban nő az állatállomány, nagyobb szükség van a szénára. SZŐCS GÁBOR arról érdeklődött, hogy az áttelepített egyedek mekkora hányada fog szaporodni, és mekkora egyedszámra van szükség a beltenyésztettség elkerüléséhez? SZÖVÉNYI GERGELY szerint a választ genetikai kutatások adhatják meg. A faj gradációra hajlamos. SZŐCS GÁBOR végül sok sikert kívánt.

6. DOMBI ORSOLYA: *A kacsafarkú szender szárnyaló sikere.*

A Magyar Rovartani Társaság év rovarának szavazásán végig a kacsafarkú szender vezetett. Az emberek sokszor találkoznak vele, még nagyvárosokban is. A beporzók iránt szerencsére egyre nagyobb az érdeklődés, és a kacsafarkú szender ezt az állatcsoportot jól képviseli, még közelebb hozva a témát az emberekhez. A faj a klímaváltozás miatt egyre gyakoribb nálunk. Immár egyre kevesebben nézik kolibrinek a szendereket. HALTRICH ATTILA megjegyezte, hogy már 15 éve is látott áttelelő imágót. DOMBI ORSOLYA: Náluk is telett már át egy példány, majd februárban elrepült.

7. Bemutatkozik a 2022-es Év Rovara.

HALTRICH ATTILA felvezetésképpen elmondta, hogy a 2022-es Év Rovara szavazás kiegyenlített volt, mert nem szerepelt a jelöltek között igazán látványos csoport, pl. lepke. Az előadást KÓBOR PÉTER tartotta. Először röviden bemutatta a három jelöltet, melyekről a Magyar Rovartani Társaság honlapján lehet olvasni. Az év rovarának az óriás énekeskabócát választották a szavazók. Az előadó ezután részletesen bemutatta a győztes fajt; az ismertető szövege a Magyar Rovartani Társaság honlapján olvasható.

1057. előadórülés és 2022. évi tisztújítás, 2022. április 6-án

Az online térben tartott előadórület NAGY PÉTER elnök úr vezette le. SZÖVÉNYI GERGELY titkári beszámolója után került sor a szavazásra, melynek során az elnök, a titkár, a jegyző és a választmány tagjairól szavazhattak a Szakosztály jelen lévő tagjai, a 2022-től 2026-ig terjedő ciklusra. A választás is az online térben, a Google felületén zajlott.

1. MARODA ÁGNES és SÁLY PÉTER: *A Tarna, Ceredi-Tarna és Parádi-Tarna halfaunisztikai áttekintése az 1979 és 2019 közötti időszakra szakirodalomban közölt észlelések és egy 2018. évi terepi felmérés adatai alapján.*

Az előadás anyaga az *Állattani Közlemények* jelen kötetében olvasható.

Az előadás után került sor a választás eredményeinek ismertetésére. A szakosztály elnökévé FARKAS JÁNOST választották. A titkár LAZÁNYI ESZTER lett. A jegyző TÓTH BALÁZS maradt. A választmányi tisztségeket 2026-ig LÖW PÉTER, NAGY PÉTER ISTVÁN, SÁLY PÉTER, SZINETÁR CSABA és SZÖVÉNYI GERGELY tölti be.

1058. előadórülés, 2022. szeptember 7-én

Az előadórülés az ELTE Savaria Egyetemi Központ Biológia Tanszékével és a Pannon Kapu Kulturális Egyesülettel közös szervezésben valósult meg. A kihelyezett előadórülés helyszíne a szentgotthárdi Színház, levezető elnöke SZINETÁR CSABA volt.

Az ülés elején LABRITZ BÉLA, Szentgotthárd alpolgármestere fogadta a jelenlévőket.

1. CZABÁN DÁVID: *A hódok története és a konfliktuskezelés lehetőségei.*

Magyarországon eddig csak az eurázsiai hódót találták meg, a csoport másik faja a kanadai hód. Az 1800-as évek végére a legtöbb országból kipusztult az eurázsiai hód, de a XX. században visszatelepítési program indult. Nálunk 1991-ben jelent meg újra, célzott visszatelepítés a 2000-es években zajlott. Ez annyira sikeres volt, hogy ma már az állományszabályozásuk egyre fontosabb kérdéssé válik. A hódok a vékonyabb fákat kidöntik, a vastagabbakat körberágják, így azok lábön száradnak el. Üreget vájnak a partfalba, gátakat építenek a vízbe. A gáttal vizes élőhelyet létesítenek. Azaz jelentős mértékű tájalakító képességük van, így összeütközésbe kerülhetnek az emberrel. Közösségi jelentőségű faj; csapdázható, de csak engedéllyel. A vadkerítés és a villanypásztor és a fák egyedi elkerítése hatásos ellenük. A töltéseket kövezéssel vagy vaslemezek alkalmazásával lehet védeni. A hódok állományának évi 20 %-os csökkentésével megakadályozható túlszaporodásuk; az egyedek húsa emberi fogyasztásra alkalmas, sőt egészséges. A hazai hódállománynak csak töredéke okoz gazdasági kárt, de a gazdálkodók nem kötelezhetők a hódkár tűrésére, mert konfliktust szül. Fontos az állomány hosszú távú monitorozása.

2. JUHÁSZ ERIKA: *Hogyan tervezzünk a visszatért ökoszisztéma-mérnök hód hatásaival?*

Az Alpokaljára spontán terjedéssel jutott el a hód. Elsődleges téli tápláléka a vékony fakéreg és a hancs, ezért végez fadöntést. A hódgát megváltoztatja a vízáramlási viszonyokat, emeli a talajvízszintet, állóvizes területeket hoz létre, holt fát termel. 2022-ben súlyos aszály következett be, ami sok vízfolyást eltűntetett, máshonnan kipusztította a halfaunát. Viszont a hódgátak hatékonyan tartották vissza a vizet és segítették a biodiverzitás megőr-

zését, a kétéltűektől a madarakig. Ugyanakkor a hódgátak által megemelt vízszint rongálhatja a vízügyi műtárgyakat, ami ellen a műtárgyak mechanikai védelmével (pl. betonborítás), vagy átereszek hódgátakba építésével lehet védekezni. A hódgátak elbontása nem hatásos, mert az állatok gyorsan visszaépítik. A konfliktushelyzetek kezelésére hódstratégiát kellene kidolgozni, amely által mérlegelhetnénk ezeket a helyzeteket, és amely bizonyos esetekben egyszerűsített eljárással tehetné lehetővé a beavatkozást, de mindenképp tudományos megalapozottsággal. A stratégia megvalósításához anyagi forrást kellene rendelni, amellyel (többek között) az érintett gazdálkodókat érdekeltté lehetne tenni a hód hatásainak elviselésében.

3. FERA GÁBOR: *Az ŐNPI hód ügyeket menedzselő gyakorlata.*

Vas megyében ma ezernél is több hód él. Viszonylag kis mennyiségű kárt okoz a megyében, de a megoldáshoz minden érintett felet be kell vonni. A bejelentések nyomán az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársa a károsult gazdával közös helyszíni szemlét tart. Az Igazgatóság a hódot őshonos fajnak tekinti, amelynek helye van a természetben. Ugyanakkor szükség esetén segítséget nyújt a további károk megelőzésében, nemcsak tanácsadással, hanem védelmi eszközök telepítésével is (pl. hódriasztó festék, bitumenes fatörzsvédő lemez). Igyekeznek pótolni a hódok által elpusztított fákat. Végző esetben befogják és áttelepítik az állatot. A hódgátak elbontása csak engedéllyel lehetséges, ha természetvédelmi érdeket nem sért (pl. nem szünt meg vizes élőhelyet). A hódok már velünk maradnak, meg kell tanulnunk együtt élni velük.

4. HERCSEL RÓBERT: *Vízügy és a hód találkozása a Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság területén.*

Az előadó akkor találkozott először a hód hatásával, amikor egy gazdálkodónál helyszíni szemlét tartott, ahol a vízfolyásra épített hódgát miatt elárasztást szenvedett a kukoricás, és a hód le is legelte egy részét. A hódgátat 10 közmunkással 5 nap alatt bontották el kézi erővel. Kérdés, hogy a hódgátba épített áteresszel megoldunk-e bármit is, mert a hód képes eltömni, ha túlságosan lecsökken a vízszint. A komolyabb hódrágások helyszínén a japánkeserűfű nő fel nagy tömegben, amely alatt semmi növényzet nem él meg, márpedig összefüggő gyeptakarónak kellene lennie a töltésen. A hód ürege nemcsak gyengíti a töltést, hanem az ott közlekedő mezőgazdasági gép sérülhet, amikor a súlya alatt beszakad az üreg. A parti sáv fasszárúakkal történő árnyékolása a mederből kiszorítja a lágyszárúakat, javítva a vízviszonyokat. A fákat nem érdemes dróthálózni, mert a hód alatta beássa magát a fához, és a gyengébb hálót lenyomja a súlyával. A hódgyérítésre, az egyedek eltávolítására vonatkozó szabályozásokat finomítani kellene, mert jelenleg nem mindig vannak összhangban egymással.

5. SZINETÁR CSABA: *Nyugat-magyarországi hódcsaládok megfigyelésének tapasztalatai.*

A hódokkal kapcsolatos legtöbb konfliktusforrás abból fakad, hogy sokan nem értik meg, hogy a természet nem az ember kiszolgálására jött létre. Az előadó adatait Vas megye víztesteinél és a Mosoni-Dunánál gyűjtötte. A hód folyamatosan karbantartja a gátját, a vízszintet centiméteres pontossággal képes beállítani. Magyarországon fogtak már kanadai hódot, amely Ausztriából érkezett. A hódok átalakító hatása a vízparti fákon erősen jelentkezik. Azonban a kirágott fűzfák, még a vízbe dőlt egyedek is, idővel kihajtanak. Amikor egy dísztóban tevékenykedni kezdett egy hód, sokan attól tartottak, hogy elpusztítja a tavat. Viszont a következő évben a sok vízinövény olyan szép látványt nyújtott, mint korábban soha. Angliában hódokat telepítenek, hogy gátjaikkal megemeljék a talajvízszintet. Meg kell tanulnunk együtt élni a hóddal.

Annak érdekében, hogy az előadások időbeosztását tartani lehessen, a kérdésekre ezúttal nem az egyes előadásokat követően került sor, hanem az előadóülés végén, személyes konzultációk keretében.

1059. előadóülés, 2022. október 5-én

Az előadóülés levezető elnöke FARKAS JÁNOS elnök úr volt. Az ülés meghívójához képest annyi változás történt, hogy az első két előadás sorrendjét megcserélték.

1. MÉSZÁROS KRISZTINA, SÜLYÁN PÉTER GÁBOR, TÓTH BALÁZS: *Negyven év után: a Hypenodes pannonica FIBIGER, PEKARSKY & RONKAY, 2010 új megfigyelései (Lepidoptera: Erebidae, Hypenodinae).*

Az előadás anyaga az *Állattani Közlemények* jelen kötetében olvasható.

2. LAZÁNYI ESZTER, HORVÁTH EDIT: *85 éve született MAHUNKA SÁNDOR.*

Az előadást LAZÁNYI ESZTER tartotta. MAHUNKA SÁNDOR már gimnazista korában belépett a Magyar Rovartani Társaságba. Eredetileg bogarakkal szeretett volna foglalkozni. Szinte egész életében a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában dolgozott. Segédmuzeológusként kezdte, de tudományos főigazgató-helyettesként ment nyugdíjba. Korábban Szakosztályunk titkári, majd elnöki tisztségét is betöltötte. Kb. 3500 tudományra új fajt írt le. Számos díjat és kitüntetést kapott. A világ több országába eljutott, köztük olyanokba is, amelyeket kevés zoológus keresett fel. Futballistaként NB I. szintig jutott, de egy sérülés miatt nem folytathatta ezt a sportot. Felesége, MAHUNKA-PAPP LUJZA („CSIBI”) hatalmas segítséget jelentett nemcsak a házasságukban, hanem a múzeumi munkában is: preparátora és illusztrátora volt. Az előadás zárásaként ÚJVÁRI ZSOLT néhány atkafajról készített fényképét csodálhattuk meg. Az előadás után FARKAS JÁNOS kiemelte, hogy a előadás ülésein, és hasonló eseményeken még van lehetőség ápolni a nagy elődök emlékét, és ezt magyar nyelven tehetjük – olyan időkben, amikor az ország legnagyobb egyetemén a biológusképzés már csak angol nyelven folyik. DEMETER ANDRÁS megköszönte a visszaemlékezést, és megjegyezte, hogy hálás feladat volt MAHUNKA SÁNDOR számára gyűjteni, mert bárholnan hozott neki anyagot, mindig számos, a tudományra új faj volt benne.

3. NAGY HAJNALKA, FELFÖLDI TAMÁS, DÓZSA-FARKAS KLÁRA: *Tengerparti Marionina MICHAELSEN, 1890 (Enchytraeidae)-fajok diverzitása.*

Az előadást NAGY HAJNALKA tartotta. A genusba tartozó televényférgeket gyűjtöttek Horvátországban és Olaszországban bomló tengerifüvből, Dániában tengerpartról, és Magyarországon a Balaton partján, homokból. Élő állatokat vizsgáltak, majd preparálták azokat, és DNS-alapú vizsgálatokat is végeztek (három gén elemzésével). Az olaszországi mintákból két leíratlan fajt különítettek el, melyek mind morfológiai, mind genetikai szempontból jól eltértek a már ismert taxonoktól. A Balaton partján gyűjtött állatokat először egy már ismert, ám tengerparti taxonnal azonosították, ám a genetikai vizsgálat igazolta azok elkülönülését, így tudományra új fajként fogják közölni. A már korábban leírt tengerparti faj előkerült az adriai és a dániai mintákból is, ám az egyedek között mutatkozó morfológiai és molekuláris különbségek arra utalnak, hogy ez a taxon nem egységes, hanem egy fajkomplex fajokra bomlik szét. Az előadás után FARKAS JÁNOS elmondta, hogy nemcsak MAHUNKA SÁNDOR, hanem DÓZSA-FARKAS KLÁRA számára is hálás dolog mintákat gyűjteni

az abból előkerülő leíratlan fajok miatt. Egy kérdést is feltett: az előadó a morfológiai vagy a genetikai vizsgálatokat tartja-e megbízhatóbbnak? NAGY HAJNALKA: Nem tesz különbséget, mert mindkettőre szükség van, ill. bizonyos esetekben akár egyik, akár a másik fals pozitív eredményt adhat.

4. PIVARCSI JUDIT: *A magyar szöcskeegér (Sicista trizona) ex-situ tartási tapasztalatai.*

A magyar szöcskeegér a Kárpát-medence endemikus faja, ahol két alfajra tagolódik. Nálunk fokozottan védett. Sűrű, magas, nem kaszált gyepekben él. Rendszertanilag távolabb áll a többi hazai egérfajtól. Évente egyszer ellik. Szelíd természetű, szorgos rovarfogyasztó. Talajcsapdával megbízhatóan gyűjthető. A Fővárosi Állat- és Növénykertben négy példányon kezdték vizsgálni a faj addig ismeretlen tartási igényeit. Igyekeztek követni a szabadtéri hőmérsékletet. Kamerarendszerrel figyelték az egyedeket. Felkínáltak nekik lédús takarmányt, magkeveréket (kezdetben korlátlan mennyiségben) és rovarokat. Utóbbiakat még kézből is elfogadták, viszont a lédús takarmányt alig fogyasztották. A szöcskeegér hízásra hajlamos, de az egyedek étvágya eléggé eltérő. A kezdetben beérkezett állatok egyike vemhes volt, a kisegerek (öt egyed) sikeresen megszülettek. Kb. két-három hét múlva nyílt ki a szemük, és egy hónapon át zajlott szoptatásuk. A később bekerült egyedekből öt párt alakítottak ki, melyek többsége együtt maradt és összebújva aludt. Szaporodás viszont nem történt. A teletetés hűtőszekrényben zajlott, a téli álom addig tartott, amíg táplálék (mag) hozzáférhető volt. Két állat elpusztult. A következő teletetés csoportokban zajlott, az egyedek összebújvaaludtak. Az egészségügyi problémák közül a tartás során a szőrhullás, a farokrágás, a karmok túlzott növekedése és az elhízás jelentkeztek. FARKAS JÁNOS az előadás után arról érdeklődött, hogy volt-e eltérés a frissen bekerült és a már régóta tartott példányok viselkedésében, ill. eltérően viselkedik-e az egyedül tartott példány és a csoportban lévő állatok. Az előadó szerint még zajlik a kamerafelvételek kiértékelése. SZAPU JULIANNA SZULAMIT viszont elmondta, hogy a vadon élő egyedek kizárólag éjjel aktívak, ugyanakkor a fogságban nappal kapnak táplálékot, így a már korábban befogott egyedek megtanulták, hogy érdemes nappal is ébren lenni néhány órát. Ugyanakkor a reggeli fényre mindannyian aludni térnek. Az állatok viselkedése terráriumonként szinkronizálódik.